

در سال های گذشته شاهد اقدامات اولیه ی جنبشی عظیم و نوین به حمایت از گسترش خردورزی بوده ایم . این جنبش تفکر انتقادی یا مهارت های تفکر نام گرفته است . بخشی از اهداف این جنبش آن است که با ابداع برنامه ریزی آموزشی تفکر، تحول تفکر را به قلب جریان تعلیم و تربیت وارد سازد. اما آیا می توانیم به کودکان بیاموزیم متفکران مطلوب تری شوند؟ و اگر می توان، چگونه؟

پیش از آن که شیوه های آموزش تفکر را برر سی کنیم، باید ببینیم چرا تمرکز بر تفکر تا این اندازه در تعلیم و تربیت لازم به نظر می رسد؟

با توجه به این که عمده ی فعالیت های مدرسه متوجه کودکان و نوجوانان است و شواهد موجود نیز نشان می دهد که این برنامه ها نتوانسته اند اندیشیدن و درست اندیشیدن را در آنان رشد دهند و به آنان بیاموزند، چه باید کرد؟ اگر کودکان در زمان اشتغال به تحصیل در مدرسه اندیشیدن را نیاموزند، چگونه می توانند به یادگیری ادامه دهند

چرا آموزش تفکر؟

روش زندگی و سواد ما بستگی به شیوه ی تفکر ما دارد . اگر می توانیم اصول مندانه، این تاج تفکر را به گوهر تعالی مزین کنیم، پس حتما " باید این کار را بکنیم. استدلالی که در زمینه ی آموزش تفکر روز به روز بیش تر ترقی می کند این است که تفکر جزء ذاتی رشد انسان است. پرورش ذهن، خود قسمتی از تعلیم و تربیت است، زیرا این نیز قسمتی از همان انسان بودن است. طبق این نگرش، کار اصلی تعلیم و تربیت، آموزش تفکر انتقادی، خلاق و کارآمد به کودکان است

دلیل دیگر آموزش تفکر این است که ما از نوع صحیح تحریک و چالش عقلانی لذت می بریم . مغز ما برای حل مسئله سیم کشی شده است و از معماهایی که می توانیم حل شان کنیم، خوش مان می آید . به نظر یونانیان، فلسفه عبارت بود از فرایند طرح پرسش و حل مسئله و این روندی لذت آفرین بود . آن ها استدلال می کردند که فعالیت هوش انسان ، هم موجب پرهیزگاری می شود و هم رضایت خاطر . مصداق این گفته را می توان در محبوبیت کتاب های معما و مسابقه های اطلاعات عمومی در تلویزیون مشاهده کرد.

پژوهش در سطح کلاس های مدارس از این دیدگاه حمایت کرد که دانش آموزان، بیش تر در کلاس هایی با انگیزه و فعال ظاهر می شوند که آن ها را به فعالیت هوشی وادار کند . معلمان را دوست دارند که بیش تر، آن ها را به فکر وا می دارند . درس هایی را ترجیح می دهند که برای مثال از آن ها بخواهند "تفسیر کنند، تجزیه و تحلیل کنند، اطلاعات را دست کاری کنند و یا دانش و مهارتی را که آموخته اند در مسائل تازه و موقعیت های جدید به کار برند. "تدریس با چالش عقلانی" یکی از ویژگی های اصلی معلمان کارآمد و مدارس موفق شناخته شده است.

تفکر تنها لذت آفرین نیست، می تواند مفید هم باشد. بیش تر دلایل پیگیری گسترش مهارت های تفکر و یادگیری، موثر یا واقع بینانه اند و به موفقیت فرد و اجتماع می پردازند . باید اصول سه گانه ی خواندن، نوشتن و حساب با اصل چهارمی به نام استدلال تکمیل شود. این نگرش مدعی است که مهم ترین سرمایه ی هر جامعه، تدابیر هوشمندانه ی افراد آن است. جامعه ی

موفق، جامعه ای متفکر است؛ جامعه ای که در آن استعداد علم آموزی شهروندان به کامل ترین حد و دائم العمر، شکوفا شود . اگر تفکر همان درک تجربه باشد، پس بچه ها می توانند با مدد گرفتن برای بهتر فکر کردن، از هر چه می بینند، می گویند یا انجام می دهند، بیش تر بیاموزند. تفکر انتقادی برای درک دانش در هر زمینه ای لازم است.

بخشی از ضرورت متعارف در آموزش مهارت های تفکر نتیجه ی افزایش آگاهی از این نکته است که جامعه تغییر کرده و مهارت هایی که برای نسل قبل مفید بوده اند دیگر نمی توانند دانش آموزان را برای جهان خارج از مدرسه مجهز کنند. آهنگ تحولات در سطح اجتماع چنان شتاب گرفته که دیگر تعیین سواد واقعی مورد نیاز آیندگان دشوار است و این امر مدارس را ملزم می کند توجه خود را کم تر به ارائه ی اطلاعات و بیش تر به آموزش بلوغ گیری و تفکر مستقل به دانش آموزان معطوف کنند.

دانش آموزانی که قرار است در آینده با جهانی غیر قابل پیش بینی مواجه شوند، ناچارند مهارت هایی را بیاموزند که تا حد ممکن آن ها را بر زندگی و علم مسلط سازد و به همین سبب آن ها باید تا جایی که می توانند نقادانه و خلاق تر فکر کنند و از موضوع ها و مسائل جهان آگاهی یابند.

به کار گرفتن ذهن در چالش عقلانی علاوه بر این که موجب لذت و موفقیت در دنیایی می شود که لحظه به لحظه در حال تغییر است، می تواند خصوصیت های اخلاقی و فضیلت ها را نیز تعالی بخشد . ستودگی خردمندان را می توان به صورت مجموعه ی پیچیده ای از صفاتی مثل

- کنجکاوی،
- با ملاحظه بودن،
- شهامت بخردانه و سماجت در طلب حقیقت،
- تمایل به تامل و تحلیل، درایت و اصلاح خود،
- اسبقال از عقاید دیگران و اصول دیگری در نظر گرفت که به واسطه ی عمل، پرورش یافته اند. این ها ویژگی هایی هستند که می بایست با تفکر مستقل و تفکر همراه با دیگران تجربه شوند.

مطرح کردن پرسش های فلسفی برای بچه ها می تواند سبب شود ویژگی هایی مثل دوری از تعصب فکری، جزم اندیشی، محترم داشتن دیگران و خود - بازبینی در شخصیت انسان جا بیفتد.

فلسفه برای کودکان (p4c) برنامه ای است که کودکان مدرسه را در تمام مباحث کلاسی در زمینه موضوعات فلسفی مشارکت می دهد. این برنامه، بهبود تفکر کودکان، از طریق معرفی بسیاری از "سئوالات بزرگ" به آن ها و توانا ساختن آن ها به بررسی چنین سئوالاتی است. با استفاده از این برنامه، معلمان ، کودکان را به تفکر عمیق تر بر روی ایده هایی که در پس کار مدرسه ای آن ها قرار دارد، تشویق می کنند . فلسفه برای کودکان بر این ایده میتنی است که کودکان قابلیت ها و توانایی استدلال و دانش آموزان خود را در یک اجتماع می سازند

در حال حاضر فلسفه برای کودکان حضور چشم گیری در آمریکای جنوبی دارد، به طوری که تنها در برزیل نزدیک به ۳۰۰۰۰ کودک مشغول مطالعه ی فلسفه برای کودکان هستند (کشورهای دیگر: پرو، کلمبیا، گواتمالا و شیلی)، مکزیک دارای شش

مرکز فلسفه برای کودکان است. در کانادا مراکزی در کبک و مونترال وجود دارد. قوی ترین مرکز در آفریقا، نیجریه است که فلسفه برای کودکان در دوره های تربیت معلم استفاده می شود (مراکز دیگر: زیمبابوه و بوتسوانا). فعالیت های بسیاری در زمینه ی فلسفه برای کودکان در استرالیا و تایوان نیز جریان دارد. تمایل روزافزونی از طرف اروپای شرقی به ویژه روسیه، ارمنستان، لهستان، مجارستان و بلغارستان دیده می شود. دیگر مراکز اروپایی اتریش، بلژیک، اسپانیا، پرتغال، مالت و ایسلند هستند. محققان بسیاری از کشورها با حضور در کنفرانس های آموزشی سالانه ی موسسه ی پیشبرد فلسفه برای کودک (IAPC) که به وسیله ی بنیانگذاران فلسفه برای کودکان، ماتیو لیپمن و آن شارپ اداره می شود، به بررسی راه های اجرای درس فلسفه برای کودکان می پردازند. هیات بین المللی کاوش فلسفی با کودکان (IAPC) جهت ترقی، هماهنگی و ترویج پژوهش در مورد کاوش فلسفی، هم در دبیرستان ها و هم در مدارس راهنمایی سراسر جهان تشکیل شده است و به طور مرتب سمینارهای بین المللی برگزار می کند. در این کشور (انگلستان) سازمانی ملی به نام جامعه ی پیشبرد کاوش فلسفی و اندیشه در تعلیم و تربیت (SAPERRE) تشکیل شده است تا از طریق ترویج کاوش فلسفی در اجتماعات مردمی، زندگی فردی و اجتماعی افراد سنین مختلف، به ویژه کودکان را غنی تر کند.

جمع آوری کننده: علی حسن زاده (ارشد فلسفه تعلیم و تربیت)

ali_ttc@yahoo.com

آدرس ایمیل: